

V á z l a t.

I. *Előkészítés.* a) Számonkérés. Alapműveletek egész számokkal.

b) Célkitűzés. Vannak-e az egész számoknál kisebbek?

II. *Tárgyalás,* a) *A tized.*

1 dm 1 tized m.

1 dm = 1 tized méter,

2 dm = 2 tized méter,

3 dm = 3 tized méter és így tovább.

Mivel a tizes számrendszerben minden szám, amely a másiktól jobbra áll, a tizedrésze a tőle balra állónak. *A tizedeket az egyesektől jobbra írjuk.*

A tizedes pont megkülönbözteti az egészeket a részekről.

A tizedes ponttól jobbra álló szám dm vagyis tizedméter,
1 dm = 0.1 m.

b) *Részletösszefoglalás. Begyakorlás.*

c) *A század.*

Egy egészben van tíz tized.

1 cm = 1 század méter,

2 cm = 2 század méter és így tovább.

100 cm = 100 század méter, azaz egy egész méter. *Begyakorlás.*

Egy egészben van száz század.

1 mm a méter ezredrésze, vagyis 1 ezred méter;

1 mm = 1 ezred méter és így tovább.

1000 m = 1000 ezred méter, azaz 1 egész méter.

Egy egészben van 1000 ezred.

Egy tizedben van 10 század m.

Egy tizedben van 100 ezred m.

Egy században van 10 ezred m.

e) Tizedesszámok írása és iratása. (Számvonalon.)

f) Tizedesszámok kimondása.

g) Tizedesszámok igazítása. (5 tizedet 1 egészre.)

III. *Összefoglalás.* a) Hogyan írjuk a tizedet, századot, ezredet?

b) Házi feladat.

1943. január 3. hete.

Olvasmánytárgyalás.

V. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Arany János élete.

Nevelési cél: A magyar föld, nép és népszokások szeretete, tősgyökeres magyar nyelve.

Szemléltetés: Életrajzából. Fiannak. Epilogus. Családi kör.

V á z l a t.

I. *Érdeklődéskeltés.* Nincs a világon irodalom, melynek legnagyobb költői jobban kifejeznék nemzetük szellemét s ily

teljesen érthetők volnának a nép számára, mint nálunk Petőfi és Arany János. A nemzeti és népies nálunk nem irodalmi elv, hanem velük született természet dolga.

Arany is a népből származott, mint Petőfi.

b) Célkitűzés.

II. Tárgyalás. Arany János élete.

Még a szabadságharc előtt kezdte meg pályáját a legnagyobb magyar elbeszélő költő: Arany János. 1817 március 2-án sz. Nagyszalontán. Szülei, Arany György és Megyeri Sára ref. földművesek voltak. 16 éves koráig a nagyszalontai iskolában tanult, innen ment át a debreceni kollegiumba. Mivel szülei nem támogathatták, már diák korában kénytelen volt kereset után nézni. Elemi iskolai tanítóságot vállalt Kisújszálláson s egy esztendei megtakarított keresményével tért vissza Debrecenbe. Az iskola nem tudta lekötni őt sem. Beállt egy kóbor színtársulatba, azután hazatért (1836). Otthon nyomor várta: atyja megvakult, anyja meghalt. Most állás után nézett s a szalontaiak megválasztották tanítónak, majd irnoknak, utóbb jegyzővé. Feleségül vette Ercsey Júliát, egyre nagyobb kedvvel mélyedt irodalmi tanulmányokba. Ponyva füzetek mellett olvasta a deák történetírókat és költőket, amellet Tassót és Miltont, német és francia nyelvtant tanult. Schillert olvasta, a magyarok közül Gvadányit és Csokonait. Azután előveszi Homeroszt és Shakespearet, német fordításban. Néhány év múlva aljegyző lett a városnál. Mikor megnősül, kijelenti: nem olvas többet, hanem él családjának, lesz közönséges ember, mint más.

A hivatást azonban nem lehet elfojtani. Éles szeme sokat meglátott a megyei élet fonákságaiból: tisztújítások kortescsatáit, erőszakba fojtott megyegyűlést, népbolondító szájhősöket, a táblabíró-világ elmaradottságát, amely akkor már gúnyolt volt. Keserűségében egy nagy szatirába fog. (Az elveszett alkotmány.) Benne van ebben a kor minden politikai eszméje: ősiség, örökváltság, védegyelet, vasút, vízzsabályozás, börtönügy, mind badar módon. A gúnyos tartalom mellett a régies eposzt is kifaragja. Ekkor hirtet pályázatot a Kisfaludy Társaság népies eposzra. Arany felküldi azt, a pályadíjat elnyeri, a tetszést kevésbbé, pedig nincs benne egy gombostűnyi hely sem, hol szellem ne volna.

Az ülés, mely a felől döntött (1847 II. 4) új pályatételt tűzött ki költő beszélyre, amelynek hőse valamely a nép ajkán élő tört. személy...

Ez a hír megkapta Aranyt: mintha egyenesen neki szólt volna. Toldiak hajdan Szalonta földesúrai voltak: Arany jegyzői lakának udvarára odalátszott a csonka torony, a Toldivár őrtornya. Mindenki tudta a Toldi-pusztá helyét. Arany szinte egy levegőt szítt hőseivel, kinek alakját a helyi hagyomány éltette. Újra elolvasta Ilcsvai S. Péternek históriáját

s egyszerre előtte állt Toldi alakja, megjelent az ismerős határban itt is, ott is. A kronikus énekekben különállónak, kereknek érzi Toldi ifjúságát, beéri annyival. Az eseményeket okozati kapcsolatba hozza, egyiket a másikból vezeti le, életet önt az alakokba. Ilosvai két szavából hűtös szolgából — formálja Bencét, Toldinéban megrajzolja elhalt édesanyját. E jellemzésnek nincsen eddig párja irodalmunkban. Minden alak utolsó csepp véréig magyar. Ős természetesség él bennük, indulataik a felszínen vannak, érzésük nyelvükön. A környezet a magyar föld képe, a Toldi-ház élete a gyepszéken, a szénahordás, sütés-főzés; mintha ma folyna előttünk. A méltatlan helyzetben sinylődjő ifjabb fiú, a jó édesanya, elkövetett hiba után a bujdosás, a nagy polcra jutás; mintha csak népmesét olvasuánk. Az előadás a népi meselőé, jobban mondva annak művészi mása. Szemtanuként beszél, ott van hőse sarkában, olvas gondolataiban, találgatja, mit tesz, és tanácsokat ad nekik. Ezzel előre játssza a hallgatók érzéseit. Nyelvét, egyes sorait népdalokkal lehet párhuzamba állítani.

Nem lehet költői mű ennél magyarabb, sem művészibb. Hangulata a korhoz: a mellőzött testvér, aki derékségével felküzd magát, mintegy a magyar népnek, a kor politikai vágyainak megtestesítője.

A bírálók, mintha összebészéltek volna, egymásután ugyanazon műnek ítélik a díjat. Köztük ott volt Vörösmarty is. Az ülés lekesedése a jutalmat 15 aranyról húszra emelte. — E hírekre Petőfi elkérte a társaságtól a kéziratot, elragadtatással olvasta s rögtön költeménnyel és levéllel kereste föl Aranyt. Petőfi, Arany a népies költészetet emelik művészi magaslatra.

Arany szeretett elrejtőzni tárgyai mögé. A szabadságharc idején Petőfi ajánlatára a kormány Vas Gereben mellett rábízta egy néplap szerkesztését, ebbe politikai cikkeket ír s buzdító verseket. A szalontai nemzetőrséggel heteken át ott van Arad ostrománál. 1849-ben beáll fogalmazónak a belügyminiszteriumba. Az orosz közeledtének hírére haza siet családjához, Szalontára. — A szabadságharc leveretése az ő életét is feldulta. A jegyzőlakot át kellett adnia utódának. Megtakarított írói díjaiból egy kas házat vett, ott vonta meg magát. Heteken keresztül felöltözve virrasztották át az éjtszakát, minden katonai őrzárattól rettegve, hogy most őt fogják el, a néplap volt szerkesztőjét. Szerencsére egy volt iskolatársa, egy főszolgabíró maga mellé vette írnoknak. 1850-ben Tisza Lajos, Bihar hatalmas adminisztrátora Gesztre hívta, Domokos fia mellé nevelőnek. Így tért vissza az irodalomhoz. 1851-ben Nagykőrösön tanár (Nagyidai cigányok.) Ballada korszak. Budapestre jut az Akadémia főtitkára. 12 év után nyugalomba vonul, 1882-ben halt meg.

III. Összefoglalás.